

38. Mikola Sándor Országos Tehetségkutató Fizikaverseny

I. forduló

2019. február 12. 14-17 óra

A verseny hivatalos támogatói

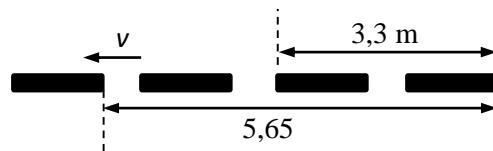

38. Mikola Sándor Országos Tehetségkutató Fizikaverseny
I. forduló
2019. február 12. 14-17 óra
I. kategória: gimnázium 9. évfolyam

Figyelem! A feladatok megoldása során adatok elektronikus továbbítására alkalmas eszközök (pl. mobiltelefon) kivételével minden segédeszköz (írásos segédanyagok, könyvek, füzetek, táblázatok és számológép) használható. A feladatok azonos pontértékűek. A nehézségi gyorsulás értékét, ha a feladat szövegéből más nem következik, 10 m/s^2 nagyságúnak vehetjük!

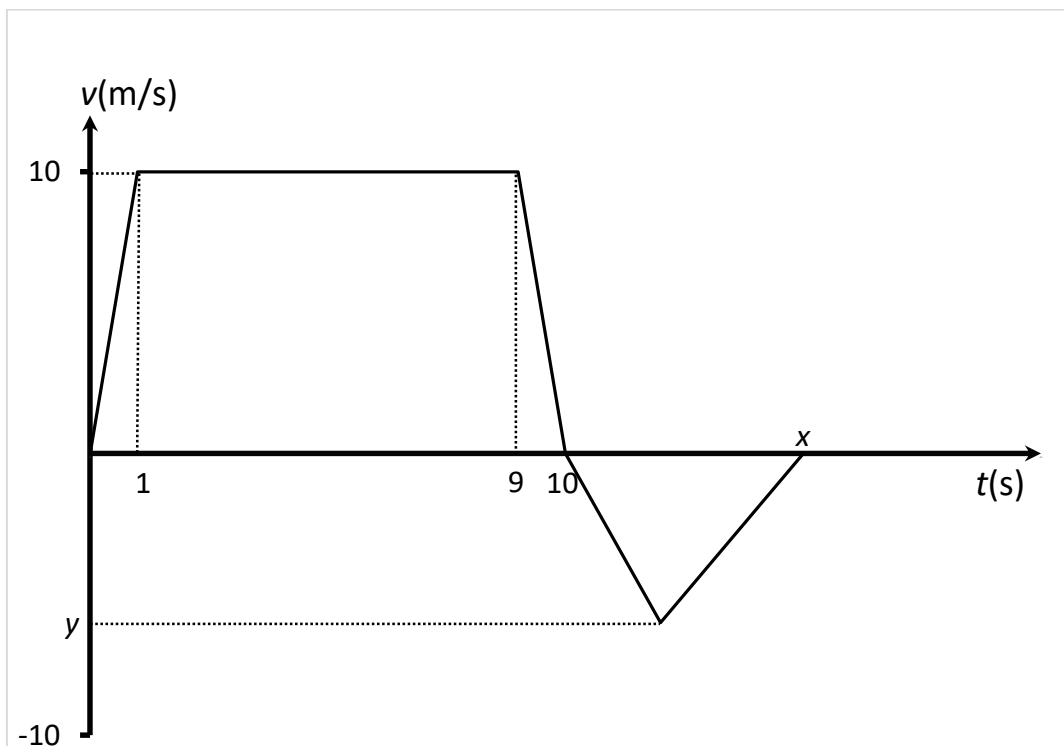
1. Egyenletesen haladó autó kereke víztócsán áthaladva egy összefüggő sávban vizes lett. A gumi az út egy távolabbi szakaszán az ábrán látható lenyomatot hagyta.

- Mekkora a tisztán gördülő kerék sugara?
- Milyen hosszú a kerék vízessé vált íve?
- Az ábrán látható csíkok sorozata 2 másodperc alatt keletkezett. Mekkora volt az autó sebessége?

Koncz Károly, Pécs

2. Az ábra egy egyenes pályán mozgó test sebességét mutatja az idő függvényében. Mekkora lehet x és y értéke, ha a test elmozdulása a kezdeti irányban 75 méter , a megtett útból számított átlagsebessége pedig 7 m/s ?

Láng Róbert, Balatonfüred

3. Két kisebb ólomgolyót 2 m hosszú zsineg végeihez erősítünk. Az egyik testet kezünkben tartva a zsineget kilógatjuk egy többemeletes ház erkélyéről, majd kezdősebesség nélkül elengedjük.

- a) Milyen magasról ejtettük el, ha a két test 0,1 s időkülönbséggel érkezett a talajra?
- b) Mekkora volt a testek sebessége a talajra érkezésük pillanatában?

Szkladányi András, Baja

4. A jégen csúszás – mezőkövesdi szóhasználatlaltal sinkózás – technikája a következő: többnyire havon történő gyorsuló nekifutás után elérjük a jeges felületet, majd két talpon egyensúlyozva csúszunk addig, amíg le nem lassulunk vagy véget nem ér a jeges felület.

A maximális tapadást kihasználva milyen messziről fussunk neki, ha teljesen végig akarunk csúszni a 10 m hosszú „sinkón”? A havon a tapadási súrlódási együttható 0,2, a jégen a csúszási súrlódási együttható 0,04.

Kirsch Éva, Debrecen

5. Egy mókus állandó nagyságú sebességgel egyenletes spirálpályán (egyenletes emelkedésű csavarvonal mentén) halad felfelé az 1 méter átmérőjű fatörzsön. Két másodperc alatt pontosan egy menetnyit, 5 métert emelkedik.

- a) Mekkora a mókus sebessége?
- b) Mekkora a mókus gyorsulása?
- c) Mekkora a 40 dkg tömegű mókus által kifejtett erő?

Simon Péter, Pécs

38. Mikola Sándor Országos Tehetségkutató Fizikaverseny

I. forduló

2019. február 12. 14-17 óra

II. kategória: gimnázium 10. évfolyam

Figyelem! A feladatok megoldása során adatok elektronikus továbbítására alkalmas eszközök (pl. mobiltelefon) kivételével minden segédeszköz (írásos segédanyagok, könyvek, füzetek, táblázatok és számológép) használható. A feladatok azonos pontértékűek. Az 5. feladat egy hőtani (5.H.) és egy elektromosságtani (5.E.) probléma közül választható. A nehézségi gyorsulás értékét, ha a feladat szövegéből más nem következik, 10 m/s^2 nagyságúnak vehetjük!

1. András és Balázs együtt indul lefelé egy behavazott lankás terepen. András ráül a szánkójára, ami egyenletesen gyorsulva kezd mozogni. Ugyanabban a pillanatban Balázs egyenletes tempóban kocogni kezd. 12 s múlva éppen egyforma a sebességük. Ekkor Balázs megtorpan, mert a cipőfűzője kibomlott. A fűző megkötése után azonnal erősebb tempóra vált, de továbbra is egyenletesen fut. Indulásuk után fél perccel a két fiú éppen egymás mellett halad és a sebességük is azonos.

- Készíts sebesség-idő grafikont a két fiú mozgásáról!
- Mennyi ideig tartott, míg Balázs bekötötte a cipőjét?

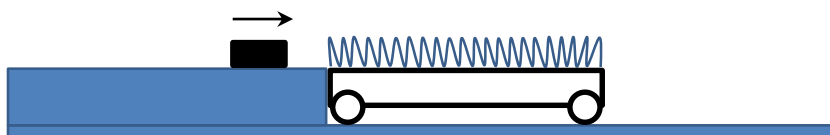
Kirsch Éva, Debrecen

2. Egy fiú, egy toronyház erkélyén kihajolva, a talajszinttől mérve 35 m magasan tart egy ólomgolyót. A barátja a 8 m távolságban épült szemközti ház 10 m magasan lévő ablakpárkányán nyugvó, vízszintesen tartott csövű rugós játékpuskával az ólomgolyón átmenő függőleges egyenes irányára céloz. A fiú az ólomgolyót egy adott pillanatban kezdősebesség nélkül elengedi. Az elengedés után a barátjának mennyi idővel kell elsütnie a játékpuskát, hogy eltalálja a leeső golyót, ha a kirepülő lövedék torkolati sebessége $6,4 \text{ m/s}$? A légellenállástól tekintsünk el.

Holics László, Budapest

3. Vízszintes talajon lévő, $3,5 \text{ kg}$ tömegű és L hosszúságú kiskocsi egyenes mentén mozoghat. A kocsi hosszirányban 5 N/m rugóállandójú, ugyancsak L hosszúságú, kezdetben feszítetlen rugót helyezünk. A rugó jobboldali végét a kocsi előlapjához erősítjük, másikat szabadon hagyjuk. Ezután egy 2 kg tömegű, a rugóval párhuzamosan 2 m/s sebességgel érkező test csúszik rá a kezdetben álló kiskocsira, és nekiütközve a rugó szabad végének azt folyamatosan összenyomja. Amikor a rugó a felére összenyomódott, a két test egymáshoz viszonyított sebessége éppen nulla. Ebben a pillanatban egy mechanikus zár rögzíti a rugót. Így az egész rendszer egyetlen testként halad tovább. A súrlódás elhanyagolható.

- A rugó rögzítése után mekkora sebességgel halad tovább a rendszer?
- Milyen hosszú a kiskocsi?

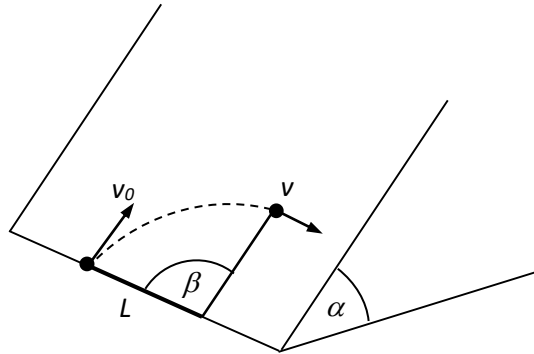

Wiedemann László, Budapest

4. Egy $\alpha = 45^\circ$ -os hajlásszögű lejtő vízszintes éléhez erősítjük egy nyújthatatlan, $L = 0,7$ m hosszú fonál egyik végét. A fonál másik végéhez egy pontszerű testet kötünk, és a fonalat a lejtő vízszintes élével egybeesően kifeszítjük, majd az $m = 0,2$ kg tömegű testet a fonálra merőleges, $v_0 = 4$ m/s sebességgel elindítjuk a lejtő síkjában felfelé. A lejtőn a súrlódás elhanyagolható.

- Mekkora a test sebessége, amikor a fonál $\beta = 90^\circ$ -kal elfordul?
- Mekkora itt a gyorsulás?
- Mekkora erő feszíti a fonalat ebben a pillanatban?

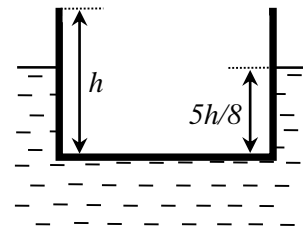
Koncz Károly, Pécs

5.H. Egy henger alakú, nagy átmérőjű, alacsony edényt a tó vízébe helyezve, a külső vízszint a $h = 24$ cm-es belső magasság $5/8$ részénél helyezkedik el. Az edényt a vízből kiemeljük, és nyílásával lefelé, függőlegesen lassan a vízbe nyomjuk. A külső légnyomás 10^5 Pa, a víz sűrűsége 1000 kg/m³.

- Milyen mélyre kell az edény száját lenyomni a mély tóban, hogy a beszorult levegő az edény térfogatának $5/8$ részét töltsse ki?
- Ha ebben a helyzetben elengedjük az edényt, akkor az lesüllyed, felemelkedik, vagy lebegve marad?

(A levegő felhajtóerejétől és az edénybe zárt levegő súlyától eltekinthetünk. A levegő és a víz hőmérséklete megegyezik.)

Kotek László, Pécs

5.E. Niels Bohr 1913-ban alkotta meg atommodelljét, amelyben a hidrogén atomot úgy írta le, hogy a hidrogén atom egyetlen elektronja körpályán kering a proton körül.

Kísérletileg 1951-ben találták meg a rövid élettartamú pozitroniumot, a már két évtizeddel korábban megjósolt hidrogénszerű egzotikus „atomot”, ami egy elektrontól és egy pozitrontól áll, melyek egymás körül keringenek. A pozitron az elektron antirészecskéje, pozitív elektronnak is hívhatjuk, ugyanakkora a tömege, mint az elektronnak, de a töltése $+1$ elemi töltés. Ha a Bohr-modellt a pozitroniumra alkalmazzuk, akkor azt kapjuk, hogy a pozitronium átmérője $4,23 \cdot 10^{-10}$ m.

Mekkora a Bohr-modell szerint a pozitronium elektronjának és pozitronjának sebessége, illetve gyorsulása?

Adatok: az elektron tömege: $9,1 \cdot 10^{-31}$ kg, az elemi töltés $1,6 \cdot 10^{-19}$ C.

Honyek Gyula, Budapest

38. Mikola Sándor Országos Tehetségkutató Fizikaverseny

I. forduló

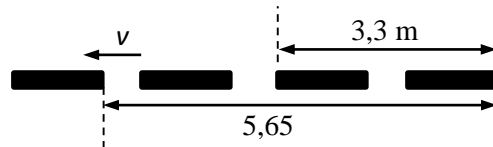
2019. február 12. 14-17 óra

III. kategória: kéttanítási nyelvű szakgimnázium 9. évfolyam és a többi szakgimnázium 10. évfolyam

Figyelem! A feladatok megoldása során adatok elektronikus továbbítására alkalmas eszközök (pl. mobiltelefon) kivételével minden segédeszköz (írásos segédanyagok, könyvek, füzetek, táblázatok és számológép) használható. A feladatok azonos pontértékűek. A nehézségi gyorsulás értékét, ha a feladat szövegéből más nem következik, 10 m/s^2 nagyságúnak vehetjük!

1. Egyenletesen haladó autó kereke víztócsán áthaladva egy összefüggő sávban vizes lett. A gumi az út egy távolabbi szakaszán az ábrán látható lenyomatot hagyta.

- Mekkora a tisztán gördülő kerék sugara?
- Milyen hosszú a kerék vízessé vált íve?
- Az ábrán látható csíkok sorozata 2 másodperc alatt keletkezett. Mekkora volt az autó sebessége?

Koncz Károly, Pécs

2. Egy 200 m hosszúságú tehervonat 54 km/h sebességgel egyenletesen halad. A vele párhuzamos, egyenes pályán 90 km/h állandó sebességgel szemből közeledik felé egy 60 m hosszúságú gyorsvonat. Kezdetben a két vonat távolsága 100 m .

- Hány másodperc alatt duplázódik meg a köztük lévő távolság?
- Mennyi lenne a köztük lévő 100 m -es kezdeti távolság megduplázódásának ideje, ha azonos irányú lenne a sebességük, miközben a gyorsabb vonat közeledne a lassabb felé?

Zsigri Ferenc, Budapest

3. Egy bizonyos magasságból szabadon eső test mozgásának utolsó két másodpercében a test átlagsebessége 25 m/s .

- Mekkora sebességgel csapódott a talajba?
- Milyen magasságból esett le a test?

Kotek László, Pécs

4. A jégen csúszás – mezőkövesdi szóhasználatlaltal sinkózás – technikája a következő: többnyire havon történő gyorsuló nekifutás után elérjük a jeges felületet, majd két talpon egyensúlyozva csúszunk addig, amíg le nem lassulunk vagy véget nem ér a jeges felület.

A maximális tapadást kihasználva milyen messziről fussunk neki, ha teljesen végig akarunk csúszni a 10 m hosszú „sinkón”? A havon a tapadási súrlódási együttható $0,2$, a jégen a csúszási súrlódási együttható $0,04$.

Kirsch Éva, Debrecen

5. Egy nyugalmi állapotban 10 cm hosszú rugót a ráakasztott hasáb alakú test 15 cm hosszúságúra nyújt meg. Ha a hasábot vízszintes felületre helyezük és a hozzákapcsolt rugó másik végét lassan vízszintes irányú erővel húzzuk, a test 12 cm -es rugóhossznál mozdul meg.

- Mekkora a test és a felület közötti tapadási súrlódási tényező?
- Ha a csúszási súrlódási tényező ennél az értéknél 10% -kal kisebb, akkor a testet ebből a helyzetből kissé kimozdítva, mekkora gyorsulással indul meg?

(Ha valamelyik versenyző úgy érzi, hogy csak akkor tudja a feladatot megoldani, ha a test tömegét megadjuk, akkor vegye a számára hiányzó tömeget 1 kg értékűnek.)

Dudics Pál, Debrecen

38. Mikola Sándor Országos Tehetségkutató Fizikaverseny

I. forduló

2019. február 12. 14-17 óra

IV. kategória: kéttanítási nyelvű szakgimnázium 10. évfolyam és a többi szakgimnázium 11. évfolyam

Figyelem! A feladatok megoldása során adatok elektronikus továbbítására alkalmas eszközök (pl. mobiltelefon) kivételével minden segédeszköz (írásos segéd-anyagok, könyvek, füzetek, táblázatok és számológép) használható. A feladatok azonos pontértékűek. A nehézségi gyorsulás értékét, ha a feladat szövegéből más nem következik, 10 m/s^2 nagyságúnak vehetjük!

1. Egy egyenes mentén haladó test kezdetben 10 másodpercig egyenletesen gyorsult, majd mozgásának második szakaszában újabb 10 másodpercig a gyorsítási szakasz végén elért sebességgel haladt tovább, végül 20 másodperc egyenletes lassulás után megállt. Így az egész útra számított átlagsebessége 5 m/s lett.

- Mekkora egyenletes sebességgel haladt a második szakaszon?
- Mely időpillanatokban haladt éppen 5 m/s -os sebességgel?

Elblinger Ferenc, Szekszárd

2. A 2 1/s fordulatszámú forgó korongon, a korong síkjában kiválasztunk két pontot. Az egyik pont sebességének nagysága $1,5 \text{ m/s}$, a másiké 3 m/s .

- Mekkora a két pont gyorsulásának aránya?
- Mekkora a két pont közötti távolság, ha a pontokhoz tartozó két sebességvektor 60° -os szöveget zár be egymással?

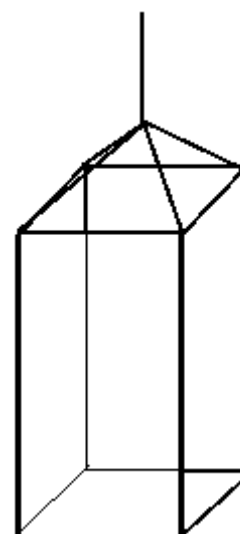
Dudics Pál, Debrecen

3. A kondicionáló teremben a 2 kg tömegű, $1,5 \text{ m}$ hosszú edzőrúd egyik végére 6 kg , a másik végére 12 kg tömegű súlytárcsát helyezünk. Körülbelül hol érdemes egy kézzel megfogni a rudat, hogy azt billenés nélkül könnyen meg tudjuk emelni?

Simon Péter, Pécs

4. Az építkezéseken látható, hatalmas toronydarukat kisebb elemekből, darus autók segítségével szerelik össze. Az egyik ilyen, négyzet alapú, egyenes hasáb alakú elem tömege 150 kg , súlypontja a függőleges élektől egyenlő távolságra van. Az emeléshez négy, azonos hosszúságú (segéd) drótkötelet használnak, melyek egy-egy végét a vázlatos ábra szerint az emelni kívánt elem négy felső sarkához kapcsolják, másik végüket pedig a darus kocsi kötelén lévő kampóhoz. A négy kötélet mindegyike 30° -os szöveget zár be a vízszintes síkkal.

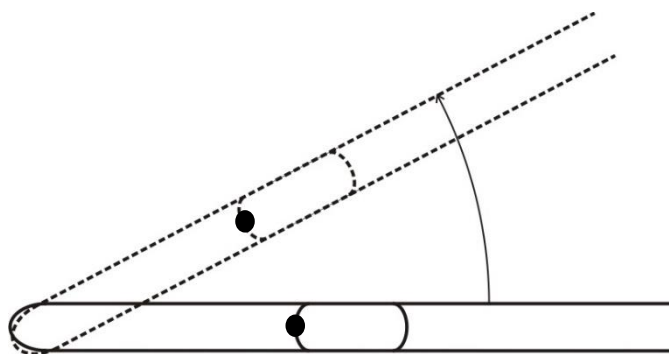
- Mekkora erő ébred a négy (segéd) drótkötélben, amikor a teher 2 m/s sebességgel, egyenletesen emelkedik?
- Mekkora erő ébred a négy (segéd) drótkötélben, amikor a teher felfele haladtában, 2 m/s sebességről, egyenletesen lassulva, $0,5 \text{ m}$ út megtétele után áll meg?
- Mekkora az *a)* esetben az emeléshez szükséges teljesítmény, ha a hatásfok 95% ?

A kötélek tömege az emelt elem tömegéhez képest elhanyagolható.

Zsigri Ferenc, Budapest

5.H Egy Melde-csövet vízszintes állásban tartva a benne lévő 20 cm hosszú higanydugó 20 cm hosszú légoszlopot zár el. A csövet, a zárt végén áthaladó vízszintes tengely körül lassan elforgatjuk először felfelé, majd lefelé, mindkét esetben függőleges helyzetig.

- Legalább 8-9 különböző állásnál határozd meg a bezárt légoszlop hosszát, beleértve a két függőleges helyzetet is! Az eredményeket foglald táblázatba!
- Ábrázold grafikonon a bezárt légoszlop hosszát az elforgatás szögének függvényében úgy, ahogy az ábra mutatja (a pozitív szöget mérd az x tengelytől az óramutató járásával ellentétes irányba, a negatív szöget az óramutató járásával megegyező irányba, a levegőoszlop hosszát pedig mérd fel az origóból a szögszárra)!

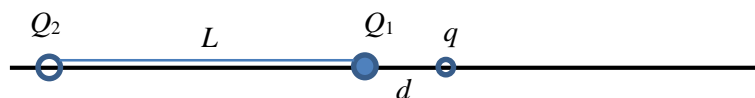
A cső elegendő hosszú ahhoz, hogy a higany ne folyjon ki, a külső légnyomás 76 Hgcm. Szögmérő hiányában szerkessz meg néhány nevezetes szöget (30° , 45° , 60°)!

Csányi Sándor, Szeged

5.E Vízszintes helyzetű, vékony, egyenes szigetelő pálcához rögzített $Q_1 = -Q = -100$ nC töltésű testhez szigetelő fonál csatlakozik. Az $L = 20$ cm hosszú fonál másik végére $Q_2 = 9Q$ töltésű, a pálcára felfűzött test van erősítve. A Q_1 töltés túloldalán, tőle $d = 5$ cm-re szintén a pálcára fűzött q pozitív töltés helyezkedik el. A fonál ebben a kiinduló helyzetben feszes. A súrlódás elhanyagolható, a testek pontszerűnek tekinthetők.

A q töltést lassan távolítani kezdjük a Q_1 töltéstől.

- Hol lesz a q töltés egyensúlyban?
- Milyen egyensúlyi helyzet ez?
- Legalább mekkora a q töltés nagysága, ha a fonál még ebben a helyzetben is feszes?

Szkladányi András, Baja